

HEINOLAN KAUPUNGIN ESIOPETUSSUUNNITELMA 2014 -2018

LUKU 5.3. Oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen

Johdanto

Tämä esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Paikallisella tasolla opiskeluhoollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat opiskeluhoollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä.

Suunnitelmat ovat:

- lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan opiskeluhoolltoa koskeva osuus,
- paikalliseen esiopetussuunnitelmaan ja opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta sekä
- esiopetuksen yksikkökohtainen / alueellinen oppilashuoltosuunnitelma.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman oppilashuolltoa koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

5.3 Oppilashuolto

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muuttuessa oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus¹.

Lapsella on oikeus saada maksutta sellainen oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää². Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetussyhteisössä. Oppilashuolltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko esiopetussyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuolltona. Tämän lisäksi lapsilla on lakisääteinen oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon.³ Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa.

¹ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § 4 mom.

³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § 1 ja 2 mom.

5.3.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus⁴. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset⁵. Esiopetusyhteisön ja lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla⁶. Oppilashuollon palveluja ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina⁷. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla⁸. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määrääjässä⁹.

Kuntatasolla opiskeluhoitotyön linjauksista ja työnjaosta huolehtii kuntakohtainen opiskeluhoitoryhmä, joka toimii oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoittamana opiskeluhoollon ohjausryhmänä. Kuntakohtaisessa opiskeluhoitoryhmässä on edustettuna lastensuojelu, psykologi- ja kuraattoripalvelut, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, nuorisopalvelut ja koulujen ja esiopetuksen opiskeluhoollon toimijoita. Työryhmän puheenjohtajana toimii sivistystoimenjohtaja.

4 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § 1 mom.
 5 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 § 1 mom.
 6 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 § 1 ja 2 mom.
 7 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § 3 mom.
 8 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.
 9 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 §

Yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma¹⁰

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilashuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä esiopetus henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa. Opiskeluhoitosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman esiopetusyksikön yhteinen. Suunnitelma tarkistetaan vuoden kuluessa siitä, kun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on tarkistettu. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on osa kaupungin hyvinvointisuunnitelmaa, joka hyväksytään kaupunginvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa¹¹.

Oppilashuoltosuunnitelmaa laadittaessa sovitaan menettelytavoista, joilla esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta edellä mainituille. Tämä opetussuunnitelma toimii pohjana yksikkökohtaisesti laadittavalle oppilashuoltosuunnitelmalle.

Oppilashuoltosuunnitelman sisältö:

1. *Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut*¹²
2. *Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat*
3. *Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen*
4. *Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen lasten ja huoltajien kanssa*
5. *Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen*

1. Esiopetuksen oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut

Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa.

Oppilashuoltosuunnitelmassa esitetään arvio esiopetuksen oppilashuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista niiden yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi ja toiminnan tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevien oppilashuoltopalvelujen määrä ilmoitetaan sen mukaisena, mitä ne ovat suunnitelmaa valmisteltaessa. Arvioita voidaan tarpeiden muuttuessa tarkistaa

Arvio oppilashuollon kokonaistarpeesta tukee esiopetuksessa käytettävissä olevien resurssien kohdentamista yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen oppilashuoltotyöhön sekä oppilashuollon yhteistyöhön. Arviossa otetaan huomioon oppilashuollon seurannassa, kehittämisessä ja toteuttamisessa vaadittava opetushenkilöstön ja oppilashuollon palveluiden asiantuntijoiden työpanos. Arviossa hyödynnetään monipuolisesti lasten terveyttä ja hyvinvointia sekä elinoloja koskevaa seurantatietoa, esimerkiksi neuvolakyselyn tuloksia. Lisäksi huomioidaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tarpeet,

¹⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹¹ Lastensuojelulaki 12 § 1 mom.

¹² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 1-kohta

asuinalueen erityispiirteet sekä tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä päivähoidossa ja esiopetuksessa. Arvion valmistelussa otetaan huomioon myös lasten huoltajilta saatava tieto.

Oppilashuollon kokonaistarve

Oppilashuollon kokonaistarvetta arvioidaan monialaisena yhteistyönä sekä esiopetuksen maakunnallisten arviointikyselyiden pohjalta. Maakunnalliset kyselyt toteutetaan parillisina vuosina sekä esiopetuksessa olevien lasten vanhemmille että henkilöstölle. Kyselyjen tulokset käsitellään kuntakohtaisessa opiskeluhuollon ohjausryhmässä.

Arvio oppilashuollon kokonaistarpeesta ja tulevan kauden esiopetusyksikkökohtaiset painopisteet oppilashuoltotyössä:

--

Käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut

Esiopetuksen oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä sivistystoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajan kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu on esiopetuksen henkilökunnalla.

Oppilashuoltoryhmät

Esiopetuksessa toimii kolme erilaista oppilashuoltoryhmää, joilla jokaisella on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano.

Oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluita sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kun käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa Heinolan oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Ryhmä on monialainen sisältäen edustajat esi- ja perusopetuksesta ja toisen asteen opetuksesta sekä sosiaali- ja terveystalveluista.

Yksikkökohtainen tai alueellinen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palveluiden järjestämiseksi. Ryhmän kokoa esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu esim. kiertävä erityislastentarhanopettaja. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään neuvolapalveluina.

Neuvolapalvelut

Neuvolapalveluiden tehtävänä on edistää ja ylläpitää lasten terveyttä ja hyvinvointia yhteistyössä vanhempien ja esiopetushenkilöstön kanssa. Lastenneuvolassa seurataan kokonaisvaltaisesti lapsen kasvua ja kehitystä säännöllisin terveystarkastuksin. Terveystarkastukset toteutetaan THL:n suositusten mukaan. Terveystarkastuksissa pyritään havaitsemaan erityisesti tukea tarvitsevat lapset. Oppilashuollon ja perheiden kanssa tehdään yhteistyötä tarvittavan tuen järjestämiseksi.

Terveyskeskuspsykologi

Psykologi osallistuu oppilashuoltoryhmiin oman alansa asiantuntijana sekä yksittäisen oppilaan että koko yhteisön hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Psykologi voi olla mukana suunnittelemassa menetelmiä, jotka tukevat koko esiopetusryhmän hyvinvointia.

Psykologin työn tavoitteena on tukea lasten oppimista ja hyvinvointia psykologisten arviointi-, konsultaatio- ja neuvontapalvelujen avulla. Psykologin työ sisältää lapsen oppimisvaikeuksien ja erilaisten sosiaalisten ja psyykkisten tilanteiden arviointia sekä tukitoimien suunnittelua ja toteuttamista yhteistyössä oppilaan lähiverkoston ja tarvittavan viranomaisverkoston kanssa. Psykologi ohjaa tarvittaessa perheitä esiopetuksen ulkopuolisten tukitoimien piiriin.

Koulukuraattori

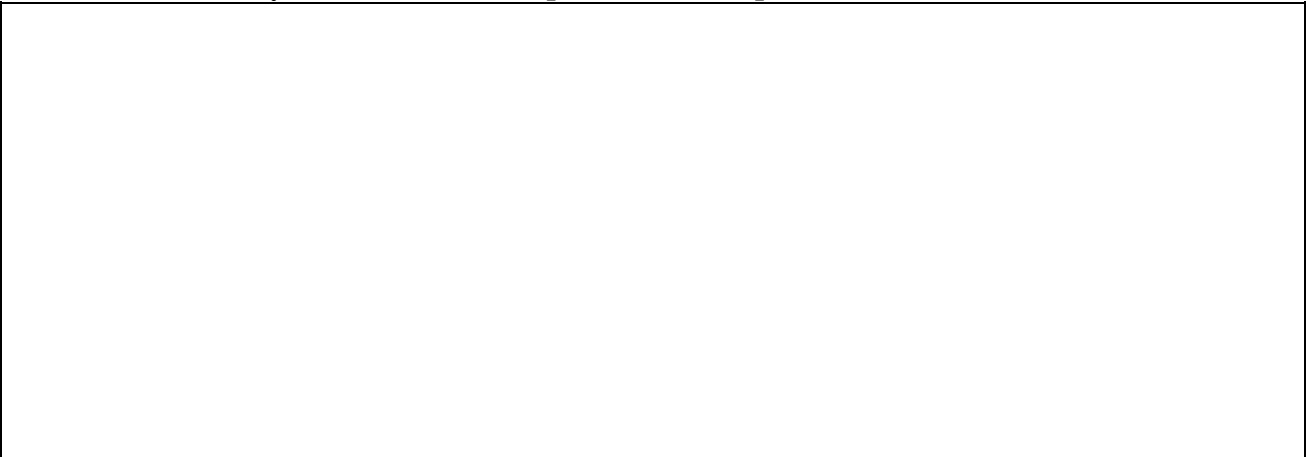
Koulukuraattori tekee suunnitelmallista ja tavoitteellista sosiaalityötä. Tehtävät koostuvat asiakastyöstä, opetus suunnitelman mukaisesta oppilashuoltotyöstä, verkostotyöstä sekä yhteistyöstä eri viranomaisten ja muiden tahojen kanssa.

Koulukuraattori antaa lapselle ja hänen lähiyhteisölleen tukea, ohjausta ja asiantuntija-apua, jolla pyritään ehkäisemään ja poistamaan lapsen kehitykseen liittyviä sosiaalisia vaikeuksia sekä edistämään esiopetuksen ja kodin välistä yhteistyötä

Koulukuraattoripalvelua annetaan esiopetusyksikön sosiaalityön palvelutehtävän perusteella.

Asiantuntijoiksi oppilashuoltoryhmään voidaan pyytää lisäksi mm. puheterapeutti, toimintaterapeutti tai perhetyöntekijä.

Yksikön kuvaus käytettävissä olevista opiskeluhoollon palveluista.

2. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat ¹³

Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. ¹⁴ Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on esiopetuksen yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Esiopetuksessa lapsilla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön¹⁵. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Esiopetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Esiopetusryhmän säännöt lisäävät yhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Esiopetuksessa on myös laadittu suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä ja lapsen huoltajille ilmoitetaan tapahtuneesta väkivallasta, kiusaamisesta tai häirinnästä.

Esiopetusyhteisön- ja ympäristön tulee olla terveellinen, turvallinen, esteetön ja eettisesti viihtyisä. Fyysiset olosuhteet huomioidaan säännöllisissä kiinteistökatselmuksissa yhteistyössä teknisen toimen kanssa. Lasten hyvinvointia edistetään yhteistyössä mm. terveydenhuollon, työterveyshuollon, työsuojelun, kaupungin eri hallintokuntien ja viranomaisten kanssa.

Yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoonpano ja toimintatavat

Yksikkökohtainen tai alueellinen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Oppilashuoltoryhmän tehtävänä on yhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen. Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä on monialainen ja siihen kuuluvat varhaiskasvatusyksikön johtaja, kiertävä erityislastentarhanopettaja, esiopetusryhmästä vastaava lastentarhanopettaja sekä alueen terveydenhoitaja. Varhaiskasvatusyksikön johtaja johtaa ryhmää, joka kokoontuu vähintään kaksi kertaa esiopetusvuoden aikana. Ryhmässä käydään läpi esiopetusryhmän tilanne ja suunnitellaan jatkossa tarvittavia toimenpiteitä hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseksi.

Oppilashuollon yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa

Oppilashuollon yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa painottuu nivelvaiheisiin, jolloin lapsi siirtyy varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tai esiopetuksesta perusopetukseen. Mikäli

¹³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 2-kohta

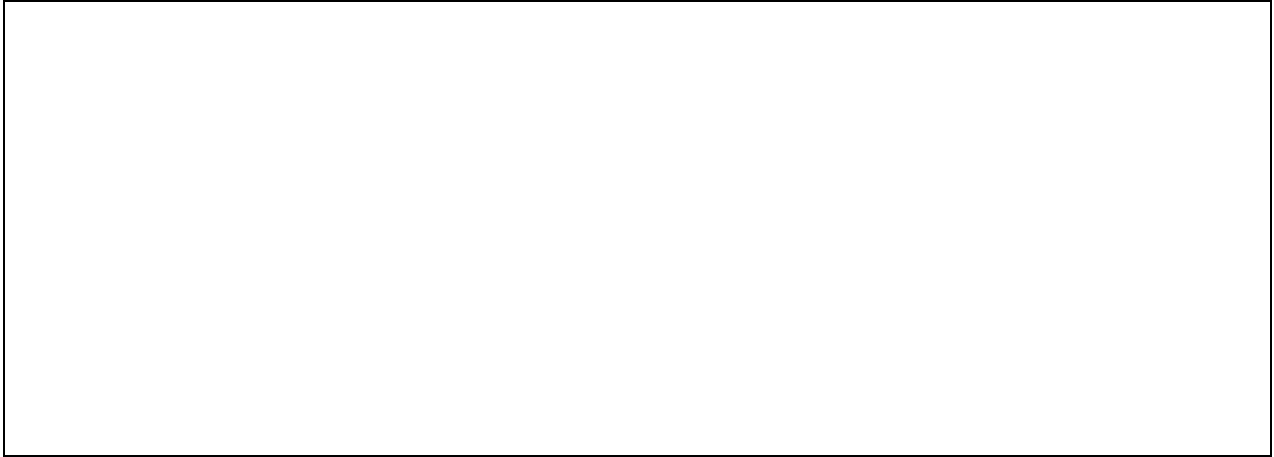
¹⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 § 1 mom.

¹⁵ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

perheessä on eri-ikäisiä lapsia, voidaan tarpeen mukaan tehdä yhteistyötä tai järjestää yhteisiä tapaamisia varhaiskasvatuksen tai perusopetuksen oppilashuollon kanssa.

Nivelvaiheissa huolehditaan sekä opetuksen että oppilashuollon järjestämiseksi tarvittavien tietojen siirtämisestä. Tietoja siirretään aina lapsen huoltajan suostumuksella. Varhaiskasvatuksesta lapsen varhaiskasvatussuunnitelma siirtyy lapsen mukana esiopetukseen ja lapsen esiopetussuunnitelman yhteenveto siirtyy esiopetuksesta kouluun. Tarvittaessa voidaan järjestää myös erillisiä siirtopalavereja. Näistä nivelvaiheista on laadittu prosessikuvaukset.

Yksikön kuvaus opiskeluhoitoryhmän toimintatavoista ja käytännöistä:

Tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus

Tapaturmien ehkäisy kuuluu osaksi kokonaisvaltaista turvallisuuden edistämistä varhaiskasvatusyksiköissä. Turvallisuuden edistäminen on koko henkilöstön, yksiköistä ja niiden tiloista vastaavien sekä lasten ja heidän huoltajien yhteinen asia.

Turvallisuussuunnittelun tulee pohjautua aina yksikkökohtaisten riskitekijöiden selvittämiseen. Esiopetuksessa riskitekijät ja niiden minimoimiseen ovat kirjattuna yksiköiden turvallisuussuunnitelmiin, joita arvioidaan ja tarkistetaan vuosittain. Riskitekijöiden selvittämistä edistetään lisäksi kolmen vuoden välein tehtävällä varhaiskasvatusympäristön terveellisyden ja turvallisuuden tarkastuksella.

Tapaturmien ja läheltä piti -tilanteiden kirjaaminen on myös osa suunnitelmallista tapaturmien torjuntaa. Yhteiset toimintakäytännöt ovat tärkeitä, koska niiden avulla kaikki tietävät kuinka erilaisissa tilanteissa toimitaan turvallisuutta edistäen. Niiden avulla ehkäistään ennalta vaaratilanteita sekä luodaan turvallisuutta edistävää arkista toimintakulttuuria. Kaikkien tiedossa olevat toimintakäytännöt ovat hyödyksi myös erityistilanteissa kuten retkillä.

Varhaiskasvatuksenjohton tulee huolehtia, että varhaiskasvatus- ja esiopetusyksiköissä henkilökunnan ensiaputaitoja ja näiden valmiuksien ylläpitämistä edistetään säännöllisellä koulutuksella. Tällöin

toiminta hätätilanteissa on mahdollisimman tehokasta ja loukkaantunut henkilö saadaan mahdollisimman nopeasti hoitoon.

Esiopetushenkilöstön vastuulla on opettaa kasvatus- ja opetussuunnitelmien mukaisesti lapsille turvallisuuteen liittyviä tietoja ja taitoja. Turvallinen käyttäytyminen ja tapaturmien ehkäisy liittyvät luontevasti opetus- ja kasvatustilanteisiin ja muuhun toimintaan.

Yhteinen turvallisuuskasvatus kotien kanssa vahvistaa turvallisen käyttäytymisen ja toiminnan oppimista. Yhteisistä suuntalinjoista on tärkeää keskustella ja sopia vanhempainilloissa ja muissa tapaamisissa. Lasten kuuleminen ja vaikutusmahdollisuudet ympäristöä koskevista asioista vahvistaa heidän itseluottamustaan ja yhteisöllisyyttään.

Tapaturman sattuessa ensiapu annetaan välittömästi ja vanhemmille ilmoitetaan tapahtumasta pikaisesti. Mikäli tapaturma vaatii jatkohoitoa, lapsi viedään tai ohjataan julkisen terveydenhoidon palvelujen piiriin (terveydenhoitaja, terveyskeskus tai hammashoitola) tapaturmasta ja vakavuudesta riippuen. Lapsen kuljetus tapahtuu taksilla (ohjeistus turvallisuussuunnitelmassa).

Esiopetuksen kuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet

Päijät-Hämeen kuntien koulukuljetuksista vastaavat lautakunnat/valtuustot ovat hyväksyneet koulukuljetuksia koskevat yleiset periaatteet ja ehdot, joiden täyttyessä kunta järjestää opiskelijalle koulukuljetuksen. Tarkempia tietoja saa ”Koulukuljetuksia koskevat periaatteet” –vihkosesta.

Suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä¹⁶

Väkivallalta, kiusaaminen tai häirintä voi olla joko suoraa tai epäsuoraa, fyysistä tai henkistä, sanallista tai sanatonta, satuttavaa tai loukkaavaa käytöstä toista kohtaan. Kiusaamiseen liittyy aina vallankäyttö.

Fyysistä kiusaamista on esimerkiksi:

- toisen satuttaminen
- töniminen
- potkiminen
- lyöminen
- sylkeminen
- leikkien rikkominen
- vaatteiden repiminen

Henkistä kiusaamista on esimerkiksi:

- nimittely
- syrjiminen
- uhkailu
- toisen heikkouksiin tarttuminen
- leikkien roolijaot
- leikeistä poissulkeminen
- selän takana puhuminen

Kiusaamisen ei aina tarvitse olla toistuvaa, kertakin voi olla kiusaamista; lapselle syntyy tunne kiusaamisesta. Tunne kiusaamisen kokemuksesta on kullekin lapselle yksilöllinen.

Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen

¹⁶

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2. mom. 4-kohta ja perusopetuslaki 29 § 3 mom. (1267/2013)

Esiopetuksessa kasvattajan tulee toimia ennaltaehkäisevästi, tunnistaa kiusaaminen, puuttua siihen yhdessä sovituilla tavoilla sekä arvioida ja havainnoida lasta.

Väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää ennaltaehkäistään tehokkaimmin aktiivisella valvonnalla. Aikuisia on oltava riittävästi. Lasten kanssa keskustellaan kiusaamisesta ja siihen liittyvistä tunteista lasten ikätason mukaisesti. Lapsia opetetaan ottamaan toiset huomioon ja kohtelemaan kaikkia tasavertaisesti. Lapsen tulee heti kertoa aikuisille ristiriidoista, kiusaamisesta tai väkivallasta. Esiopetuksessa sattuneet tilanteet käsittelee ensisijaisesti esiopetushenkilökunta, vapaa-ajalla sattuneet tilanteet käsitellään kotona. Kiusaamisesta ja sen ehkäisystä keskustellaan huoltajien kanssa avoimesti.

Väkivaltaan, kiusaamiseen tai häirintään reagoidaan ja puututaan heti. Tilanne pysäytetään ja selvitetään, mitä on tapahtunut. Tilanteesta ja lasten iästä riippuen aikuinen toimii selvittäjänä tai on lasten tukena tilanteen selvittämisessä. Kiusaamistilanteista keskustellaan avoimesti myös perheiden kanssa. Tavoitteena on, että tilanteisiin puututaan niin, että kiusaamista ei pääse syntymään.

Anteeksipyyttäminen kuuluu osana kiusaamistilanteen selvittelyyn. Kaikille lapsille anteeksipyyttäminen ei ole helppoa, joten sitä tarvittaessa harjoitellaan aikuisen avustuksella. Joskus anteeksipyyntölle on annettava aikaa, asiaan voidaan palata tilanteen rauhoituttua. Lasten tulisi tietää mitä pyydetään anteeksi ja mikä merkitys anteeksipyyttämisellä on. Kiusatun ei voida aina vaatia antavan anteeksi.

Yhteistyö huoltajien kanssa

Lasten ja huoltajien osallisuus on tärkeää kiusaamisen ehkäisyssä. Kiusaaminen ja kiusatuksi tuleminen on esiopetuksen ja huoltajien yhteinen asia. Esiopetushenkilökunnan tehtävänä on lisätä huoltajien tietoisuutta kiusaamisesta ilmiönä.

Yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa

Joskus väkivalta, kiusaaminen tai häirintä on toistuvaa ja asiaa joudutaan selvittämään kutsumalla molempien osapuolien huoltajat paikalle yhteiseen neuvotteluun. Tällöin voidaan kutsua esimerkiksi kuraattori, lastensuojelu tai poliisi mukaan neuvotteluun.

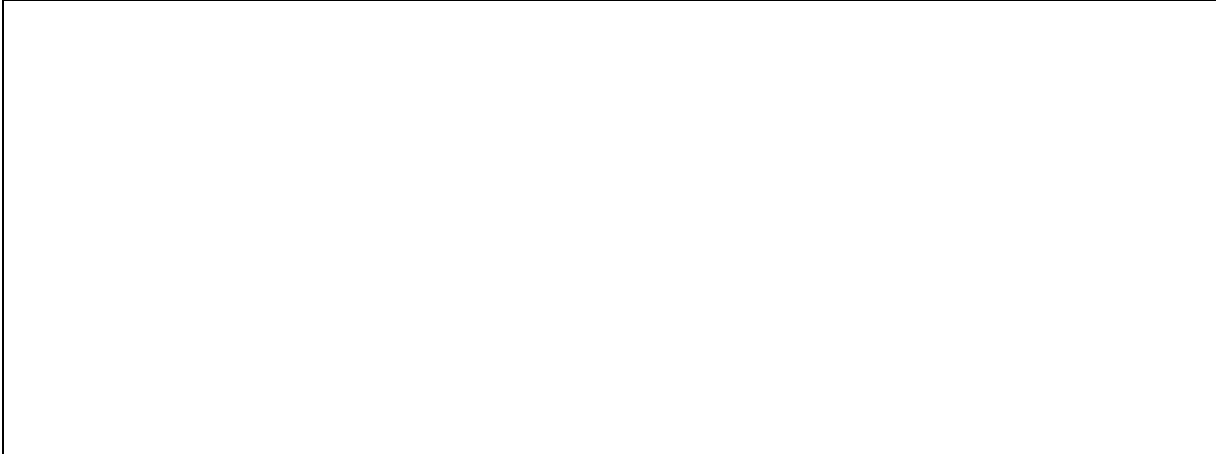
Suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen

Suunnitelmaan perehdyttäminen tehdään muuhun työhön perehdytyksen yhteydessä. Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyyn liittyviä toimintatapoja mietitään yhdessä huoltajien ja lasten kanssa.

Suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi

Suunnitelman toteutumisesta käydään keskustelua esiopetuyksiköissä ja tiimeissä ympäri vuoden. Suunnitelmaa arvioidaan vuosittain ja päivitetään tarvittaessa. Keskustelua ja arviointia on hyvä tehdä myös lasten ja vanhempien kanssa.

Esiopetusyksikön sopimuksia lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta tai häirinnältä

Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Oppilashuoltosuunnitelmassa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Kriisisuunnitelma valmistellaan yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset kuten pelastussuunnitelma¹⁷. Suunnitelmassa kuvataan:

- kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat äkillisissä kriisitilanteissa
- johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa,
- sisäisen ja ulkoisen sekä koulun ja opetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet,
- psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja yhteistyötahoille,
- toimintavalmiuksien harjoittelu sekä
- suunnitelman arviointi ja päivittäminen.

Heinolan kaupungin sivistystoimeen on tehty turvallisuuskansio, joka sisältää turvallisuussuunnitelman, pelastussuunnitelman ja kriisisuunnitelman. Jokaiseen yksikköön (päiväkodit, koulut) laaditaan oma tarkempi yksikkökohtainen kansio. Suunnitelmat on tehty yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa.

Kriisisuunnitelma sisältää kriisien ennaltaehkäisyä, toimintamalleja eri kriisitilanteisiin ja arviointiohjeet kriisitilanteen jälkeen. Kriisitoiminnassa tehdään tarvittaessa yhteistyötä ulkopuolisten tahojen ja vanhempien kanssa.

Pelastussuunnitelma määrittelee toimipaikan onnettomuusriskit, vaarat ja uhkatekijät ja selvittää miten henkilökunnan tulee eri tilanteissa toimia.

Yksiköiden kansioihin on kirjattu päiväkotien johtajien ja yksiköiden turvallisuusvastaavien vastuujaot suunnitelman perehdyttämiseksi ja tiedottamiseksi henkilöstölle, huoltajille, lapsille ja tarvittaville yhteistyötahoille. Kansiot sisältävät myös turvallisuuden vuosikellon, jonka mukaisesti suoritetaan toimintavalmiuksien harjoittelu sekä riskien kartoittaminen. Vuosittain kerätään tiedot sivistystoimen alaisten

¹⁷

Pelastuslaki (379/2011) 15 § ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011) 1 ja 2 §

toimipaikkojen turvallisuusvastaavista, pidetyistä harjoituksista sekä turvallisuussuunnitelman päivittämisestä ajan tasalle.

3. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen ¹⁸

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen lapsen kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraamiseksi ja edistämiseksi sekä yksilöllisen tukitoimien toteuttamiseksi.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen¹⁹. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuisissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti²⁰. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi²¹. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot²². Aina pyritään kuitenkin ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn

¹⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 2-kohta
¹⁹ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.
²⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 § 1 mom.
²¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 § 2. mom.
²² Perustuslaki 40 § 2 mom.(1288/2013)

voi osallistua tarvittavia opiskeluhuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä.²³ Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa oppilaan asiassa tarpeellisiksi katsomiltaan asiantuntijoilta²⁴.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet.

Asiantuntijaryhmän kokoaminen ja suostumuksen hankkiminen sekä ryhmän yhtenäiset menettelytavat yksittäistä lasta koskevan asian käsittelyssä

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu²⁵. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan yksilöityä kirjallista suostumusta²⁶. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeellisiksi katsomiltaan asiantuntijoilta²⁷.

Asiantuntijaryhmä kootaan tapauskohtaisesti kun tarvitaan moniammatillista näkökulmaa ja osaamista lapsen tuen varmistamiseksi. Huoltajan on oltava läsnä tai huoltajalta tulee olla suostumus asian käsittelystä monialaisessa asiantuntijaryhmässä (lomake). Vastuuhenkilö kokoa ryhmän koolle ja tiedottaa sovitut järjestelyt tarvittaville henkilöille, esim. päiväkodin johtajalle. Koolle kutsu tulee olla kirjattuna yksilökohtaisen oppilashuoltoryhmän sopimalla tavalla. Mikäli monialaiseen asiantuntijaryhmään kutsutaan esiopetusyksikön ulkopuolisia yhteistyötahoja, tarvitaan huoltajalta kirjallinen suostumus.

Esiopetusyksikön kuvaus asiantuntijaryhmän kokoamisesta ja kokoontumisesta

²³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 § 1 ja 2 mom.

²⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 § 3 mom. ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999)

²⁶ § 3 mom.

²⁵ Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

²⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 § 1 ja 2 mom.

²⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 § 3 mom. ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999)

²⁶ § 3 mom.

Oppilashuoltokertomusten laatiminen ja säilytys

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä²⁸. Oppilas- ja opiskelija-huoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot,
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa,
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa,
- asian aihe ja vireille panija,
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset,
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet,
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma sekä
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.²⁹

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä oppilasta taikka muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä³⁰. Oppilashuoltokertomukset laaditaan liitteenä olevan rungon mukaisesti ja säilytetään rekisteriselosteessa kuvatulla tavalla. Oppilashuoltokertomuslomake löytyy kaupungin intranetistä.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu³¹.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta.³²

²⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 § 2 mom. ja 20 § 1 mom.

³⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 21 § 1 mom. ja 22 § 1 mom.

³¹ Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 20 § 5 mom.

³² Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 23 § 3 mom.

Terveydenhuollon henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen³³.

Yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen ja sairaalaopetuksen yhteydessä

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Lapsen esiopetuksen opettaja sekä kiertävä erityislastentarhanopettaja (kelto) laativat pedagogisen arvion yhdessä vanhempien kanssa. Tarvittaessa opiskeluhuollon asiantuntijat voivat osallistua arvion tekemiseen, jotta saadaan käsitys oppilaan kokonaistilanteesta. Tehostetun tuen alkamispäivä ja lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan.

Mikäli tehostetun tuen antamisesta huolimatta oppilaan kehitys ei etene toivotulla tavalla, aloitetaan pedagogisen selvityksen valmistelu erityisen tuen päätöstä varten. Pedagogisen selvityksen valmistelevat lapsen esiopetuksen opettaja ja kelto. Selvityksessä hyödynnetään moniammatillisen oppilashuoltotyöryhmän arviota. Pedagogisen selvityksen sisältö käydään läpi vanhempien kanssa keskustelussa. Erityisen tuen päätöksen tekee varhaiskasvatusjohtaja tai koulutusjohtaja.

Erityisen tuen pedagogiset tavoitteet ja toimet suunnitellaan HOJKSiin yhteistyössä huoltajan, esiopettajan ja kelton kanssa. Suunnitelman tekoon voi tarvittaessa osallistua oppilashuollon asiantuntijoita, jolloin saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeesta ja tarvittavista tukitoimista.

Erikoissairaanhoidossa olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa. Oppilaalle järjestetään opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Lapsella on esiopetuksessa käytössä kaikki tarvittavat tukitoimet kolmiportaisen tuen mukaisesti.

Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle opetusta siinä määrin kuin hänen terveydentilansa huomioon ottaen on mahdollista. Sama pätee myös avohoidossa olevaa esiopetusikäistä lasta, jos opetus ei omassa esiopetusyksikössä tukitoimista huolimatta ole lapsen edun mukaista. Sairaalan sijaintikunta ja lapsen kotikunta sopivat opetuksen järjestämisestä.

³³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § 2 mom., laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 12 § ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

Lapsen sairauden vaatiman hoidon, lääkityksen tai erityisruokavalion järjestäminen esiopetuksessa

Lapsikohtaisen lääkehoidon lähtökohtana on aina yhteistyö lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan tulee kertoa jo varhaisessa vaiheessa henkilökunnalle lapsen terveyteen liittyvät seikat. Tällaisia ovat sairaudet, lääkitykset sekä allergiat, jotka vaikuttavat lapsen turvalliseen hoito- tai esiopetuspäivään. Lapsen sairaus saattaa vaatia erityistoimenpiteitä, mutta erityisjärjestelyt on aina sovittava esiopetuksessa lapsi- ja perhekohtaisesti.

Esiopetuksessa sairastuneen lapsen hoidossa noudatetaan neuvolan ohjeistusta. Jokaisessa yksikössä on esite ”Päiväkoti ja tarttuvat taudit”.

Kun lapsella on vakava tai pitkäaikainen sairaus sovitaan esiopetuksessa hoitoneuvottelu vanhempien kanssa, johon voi tarvittaessa osallistua terveydenhuollon asiantuntijoita. Keskustelussa tarkastellaan ja selvitetään lapsen selviytymistä ja hänen mahdollisesti vaatimiaan erityisjärjestelyjä esiopetuksessa. Mikäli lapsella on jatkuva tai kausiluonteinen lääkitys, kirjataan ohjeistus lapsen henkilökohtaiseen lääkehoitosuunnitelmaan. Suunnitelman säilytyspaikka sovitaan esiopetusyksiköissä tapauskohtaisesti. Vanhemmat antavat kirjalliset ohjeet lääkehoidon toteuttamisesta. Lapsen lääkkeenannon yhteydessä pidetään lääkehoidonpäiväkirjaa. Lääkehoidosta huolehtii siihen koulutettu henkilö, esim. lähihoitaja yhdessä huoltajan kanssa.

Jotta tarpeelliset erityisjärjestelyt ehditään suunnitella, hoitoneuvottelu pidetään ennen esiopetuksen alkua (jos sairaus on ennakkoon tiedossa) tai sovitaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun lapsella on todettu vakava tai pitkäaikainen sairaus.

Jokaisen aikuisen on velvollisuus auttaa parhaan kykynsä mukaan, jos lapselle esiopetuksessa tulee hätätilanne kuten epileptiakohtaus, insuliinishokki tai vakava allerginen reaktio. Terveydenhuollon ammattilaisen tietämystä tai taitoa ei silloin edellytetä.

Lisätietoa asiasta saa Heinolan kaupungin sivistystoimen lääkehoitosuunnitelmasta, joka on osa Turvallisuussuunnitelmaa.

Erityisruokavaliot

Kansallisen Allergiaohjelman mukaisesti lieviä oireita (ohimenevää suun kirvelyä tai ihon punoitusta) aiheuttavia ruoka-aineita ei tule enää hoitaa välttämällä vaan altistamalla ja vähitellen siedättämällä. Päivähoito- ja kouluruokailun tavoitteena on tukea lapsen tervettä kasvua ja kehitystä sekä kehittää mm. lapsen maku- ja ruokailutottumuksia. Tarvittaessa lapselle tarjotaan sairauden vaatima erityisruokavalio.

Vaikeissa ruoka-allergioissa täytetään TODISTUS erityisruokavalion tarpeesta lomake. Lomake toimitetaan terveydenhoitajan kautta koulun/päiväkodin keittiölle. Uskonnolliset ja eettiset ruokarajoitukset otetaan myös huomioon. Vanhemmat tekevät ilmoituksen erillisellä ILMOITUS -lomakkeella koulun/päiväkodin keittiölle.

Lisätietoja erityisruokavaliotiedotteesta.

Esiopetuksen oppilashuollon tuki lapsen elämäntilanteesta johtuvissa vaikeuksissa kuten perhe- ja lähisuhdeväkivalta ja päihde- ja mielenterveysongelmat

Esiopetuksen pyrkimyksenä on lapsen tukeminen kun kotona on vaikeuksia. Perheen ongelmat vaikuttavat lapseen myös esiopetuksessa. Työn pohjalla on ymmärrys kodin vaikeuksista ja niiden merkityksestä vanhemmuuteen ja lapsiin. Vaikutusten ja oireiden huomaaminen lapsessa on tärkeää, jotta lapsen tilanteeseen voitaisiin varhain puuttua. Vaikeiden asioiden puheeksiottoon on Heinolassa luotu toimintamalli ”[Toimintatapoja huolen herätessä](#)”. Vanhemmilla voi olla varautuneisuutta perheen ongelmien kertomisessa. Työntekijän tehtävänä on antaa useita mahdollisuuksia palata asiaan ja madaltaa kynnystä hakea apua.

Heinolan kaupungin sivistystoimen Turvallisuuskansiossa olevassa kriisisuunnitelmassa on kuvattu perheväkivaltaa, vanhemman päihteiden käyttöä ja masennusta sekä niiden vaikutuksia lapseen.

Päijät-Hämeessä on luotu perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma 2013–2016. Suunnitelmassa kerrotaan, miten turvallisuutta voidaan vahvistaa ja millaisia työkaluja asian lähestymiseen on käytettävissä sekä millaisia paikallisia toimijoita on tukemassa ja tuottamassa palveluita. Näitä tietoja voi hyödyntää myös esiopetuksessa.

Perheiden vaihtelevissa tilanteissa tarvitaan erilaisia tukitoimenpiteitä, palveluita ja hoitopolkuja. Esiopetuksen oppilashuolto on tärkeässä asemassa perheiden tilanteiden kartoittamisessa ja eteenpäin ohjaamisessa. Heinolassa esiopetuksen oppilashuollon asiantuntijaryhmään voidaan tarvittaessa pyytää, vanhempien suostumuksella, mm. lastensuojelun työntekijää, koulukuraattoria, psykiatrista sairaanhoitajaa tai päihdetyöntekijää. Vanhemmille tulee myös kertoa tarjolla olevista palveluista kuten Päijät-Hämeen perheneuvola ja Lahden ensi- ja turvakoti. Jos esiopetuksessa arvellaan perheessä olevan väkivaltaa tai lasten hoidon olevan riittämätöntä täytyy perheen kanssa tehdä yhdessä Lastensuojelun tarpeen selvitys tai tehdä [lastensuojeluilmoitus](#).

Lisätietoja Heinolan kaupungin sivistystoimen turvallisuuskansiosta.

Yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa kuten lastensuojelu, perheneuvola ja erikoissairaanhoito

Keskeistä esiopetuksen ulkopuolisten toimijoiden kanssa toteutettavassa yhteistyössä on varmistaa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen. Toimivan yhteistyön lähtökohtana on lapsen, perheen ja toimijoiden keskinäinen arvostus. Yhteistyötä toteutetaan dialogisin keinoin. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista.

Lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisen kannalta on tärkeää jakaa tietoa huoltajien ja niiden toimijoiden kanssa, jotka tukevat lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Mikäli lasta tuetaan esiopetuksen ulkopuolisten toimijoiden taholta, voidaan järjestää verkostotapaamisia lapsen kokonaistilanteen kartoittamiseksi. Tarkoituksena on koota lapsen tukemisen kannalta keskeiset toimijat yhteen. Näin voidaan suunnitella yhdessä lapsen ja perheen kannalta tarkoituksenmukaisimmat tukitoimet.

Esiopetuksen ja lastensuojelun yhteistyö

Varhaiskasvatuksella ja esiopetuksella on keskeinen asema lapsen hyvinvoinnin varmistamisessa ja hänen perheensä arjen seuraamisessa. Esiopetuksessa annettava tuki lapselle ja perheelle on osa ehkäisevää lastensuojelutyötä. Ehkäisevää lastensuojelua ovat lapsiperheille tarjottavat peruspalvelut, eikä niiden vastaanottaminen edellytä lastensuojelun asiakkuutta. Ehkäisevän lastensuojelun tehtävänä on edistää ja turvata lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta. Jos esiopetuksessa annettava tuki ei riitä, tulee lapsen ja perheen saada ratkaisuja pulmiinsa esimerkiksi lastensuojelusta. Lapsen hyvinvointi on vanhempien, esiopetuksen ja lastensuojelun yhteinen tavoite. Se vaatii vanhempien kanssa yhdessä toimimista, kasvatuskumppanuutta sekä moniammatillista yhteistyötä. Lastensuojelu voi toimia esiopetukselle mm. konsultatiivisena yhteistyökumppanina. Lastensuojelun sosiaaliohjaajat voivat esimerkiksi vieraila alueensa päiväkodeissa tai osallistua keskusteluihin vanhempien kanssa.

Aktiivisempi rooli lastensuojelulla esiopetuksen yhteistyökumppanina on perheen ollessa lastensuojelun asiakkaana tai kun lastensuojelun tarvetta kartoitetaan. Esiopetuksen, perheen ja lastensuojelun välillä käydään yhteistyöpalavereja, joissa kartoitetaan perheen tilannetta ja mietitään tukimuotoja. Yhteistyöpalaverit toteutuvat perheen suostumuksella.

Kun lapsi on lastensuojeluasiakkuudessa, voi varhaiskasvatus olla osa avohuollon tukitoimia. Avohuollon tukitoimena järjestettävistä palveluista tehdään päätös ja laaditaan lastensuojelun asiakassuunnitelma. Suunnitelma laaditaan yhdessä perheen, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän sekä varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa. Suunnitelmassa asetetaan tavoitteet sille, mitä muutosta varhaiskasvatuksen tulee tuoda lapsen arkeen ja mitä asioita vahvistetaan. Sosiaalityöntekijä arvioi säännöllisesti yhteistyössä vanhempien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa tavoitteiden saavuttamista.

Heinolassa ollaan kehittämässä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyötä. Tavoitteena on yhteisen työskentelyn toimintamalli. Kehittämiskohteita ovat mm. yhteisten palaverikäytäntöjen kehittäminen, työparityöskentely ja asiakkaan osallisuus.

Yhteistyö perheneuvolan kanssa

Heinolassa perheneuvolan palveluita on tarjolla Päijät-Hämeen perheneuvolassa. Esiopetuksessa voidaan antaa vanhemmalle tietoa Perheneuvolasta ja sen toiminnasta sekä suositella sinne yhteydenottoa. Vanhemmat kuitenkin aina ottavat itse yhteyttä Perheneuvolaan ja pääsevät siten asiakkaaksi. Yksittäisen lapsen asioissa järjestetään tarvittaessa verkostotapaamisia Päijät-Hämeen perheneuvolan kanssa. Tapaamisissa voidaan käsitellä myös oppilashuollollisia asioita.

Yhteistyö erikoissairaanhoidon kanssa

Esiopetuksessa olevien lasten erikoissairaanhoito on järjestetty pääasiallisesti Päijät-Hämeen sosiaali- ja kuntayhtymässä. Tarvittaessa esiopetuksesta tehdään yhteistyötä myös mm. Tampereen yliopistollisen keskussairaalan, Etevan kuntayhtymän tai yksityisten sairaaloiden kanssa. Kun lapsi on menossa tutkimuksiin erikoissairaanhoitoon, lapsen esiopetusryhmän työntekijät tekevät kirjallisen palautteen lapsesta esiopetuksen näkökulmasta. Erikoissairaanhoidosta tulee kirjallinen palaute tutkimusjaksosta esiopetukseen vanhempien luvalla tai tutkimusjakson jälkeen pidetään yhteinen hoitoneuvottelu

vanhempien, erikoissairaanhoidon työntekijöiden ja esiopetuksen henkilökunnan kesken. Tarvittaessa erikoissairaanhoidosta voi osallistua työntekijä yksittäisen lapsen esiopetussuunnitelma- tai oppilashuoltopalaveriin.

4. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän huoltajiensa kanssa ³⁴

Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa. Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan opiskeluhuollon toimintatavat lasten ja huoltajien osallisuuden edistämiseksi sekä yhteistyön järjestämiseksi.

Heinolan varhaiskasvatuksen strategiassa linjataan toiminnassa merkittäväksi tavoitteeksi lasten ja perheiden osallisuuden lisääminen. Oppilashuoltoa suunnitellaan yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa. Lapsen ja hänen huoltajansa kuuluu saada tietoa heitä koskevista asioista; suunnitelmista, päätöksistä ja niiden perusteluista. Heillä on oltava mahdollisuus ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa asioihin. Huoltajat voivat osallistua esiopetusyksikön toiminnan suunnitteluun ja arviointiin mm. vanhempainilloissa, arviointikeskusteluissa ja erilaisten kyselyiden avulla.

Lapsen osallisuus kuuluu olennaisesti oppilashuoltoon. On tärkeää, että lapsella on oma kokemus siitä, että hän voi olla mukana vaikuttamassa asioihin. Hänellä on oltava mahdollisuus puhua itselleen tärkeistä asioista, sekä käsitellä tunteitaan ja ajatuksiaan.

Oppilashuolto kuuluu kaikille esiopetusyhteisössä työskenteleville aikuisille ja oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Jokainen työntekijä toteuttaa oppilashuoltoa osana omaa perustyötään ja työntekijöillä on siinä erilaisia tehtäviä. Oppilashuoltoa koordinoidaan ja kehitetään monialaisessa oppilashuollon ohjausryhmässä.

Lasten huoltajille annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhuollon palveluja.³⁵ Säännöllinen ja suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat huoltajan osallisuutta ja palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Esiopetusyksikkö tiedottaa monipuolisesti oppilashuollon käytännöistä ja oppilashuoltopalveluihin hakeutumisen periaatteista. Päivittäisten keskusteluiden lisäksi oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista tiedotetaan huoltajille ja yhteistyötahoille erilaisin tiedottein mm. sähköisesti tai ilmoitustauluilla.

5. Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen³⁶

Esiopetuksen järjestäjä seuraa yksikön oppilashuoltosuunnitelman toteutumista³⁷.

Yksikkökohtaisessa oppilashuoltohuoltosuunnitelmassa kuvataan toimenpiteet suunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi³⁸. Näitä ovat seurannasta vastuussa oleva taho esiopetuksessa, seurattavat asiat ja käytettävät menetelmät tietojen kokoamiseksi sekä seurannan aikataulu. Lisäksi kuvataan seurantatietojen käsittely ja hyödyntäminen yksikkökohtaisen oppilashuollon kehittämisessä sekä keskeisistä tuloksista tiedottaminen lapsille, huoltajille ja tarvittaville yhteistyötahoille.

Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen on osa opetuksen järjestäjän omavalvontaa koskevaa tehtävää. Opetuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen opiskeluhoitopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa opiskeluhuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta³⁹.

Kuntakohtainen opiskeluhuollon ohjausryhmä johtaa, ohjaa, seuraa ja arvioi yksiköiden opiskeluhoitotyötä. Opiskeluhuollon kokonaisuuden arviointi toteutetaan siten että kuntakohtainen opiskeluhuollon ohjausryhmä kokoontuu vähintään kerran lukuvuodessa.

Yksikkökohtainen opiskeluhoitoryhmä laatii opiskeluhoitosuunnitelman, jossa kuvataan seurattavat toimenpiteet ja toimintatavat, joiden toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan vuosittain kevätlukukauden päättyessä.

³⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 § 1 ja 2 mom.

³⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 5-kohta

³⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 4 mom.

³⁸ Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

³⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 26 § 1 mom.